

Міністерство освіти і науки України

**Модельна навчальна програма
курсу “Мої фінансові цілі. Профільна середня освіта.
Основний / поглиблений рівень”
для закладів загальної середньої освіти**

(авт. Ролік В. А., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Носик Н.Д.)

**«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 18.03.2026 № 484)**

Вступна частина

Модельна навчальна програма курсу “Мої фінансові цілі. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень” (далі – Програма) визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання (соціальна і здоров’язбережувальна освітня галузь) учнівства 10–12 класів закладів середньої освіти, пропонований зміст курсу та види навчальної діяльності.

Курс “Мої фінансові цілі” (далі – Курс) реалізується за умови його вибору учнівством та закладом освіти як у межах передбаченої кількості навчальних годин для вивчення обов’язкових освітніх компонентів за обраним профілем навчання, так і за рахунок навчальних годин для вибіркового освітніх компонентів, що фінансуються з державного бюджету.

Програма реалізує частину обов’язкових результатів навчання в межах соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі, доповнюючи обов’язкові результати навчання модельних навчальних програм обов’язкових освітніх компонентів (“Інтегрований курс соціальної та здоров’язбережувальної галузі. 10–11 класи. Основний рівень” / “Інтегрований курс соціальної та здоров’язбережувальної галузі. 10–12 класи. Поглиблений рівень”).

Програму створено на основі Державного стандарту профільної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 851) (далі – Державний стандарт):

- ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах (пункт 4 Державного стандарту);
- охоплює формування наскрізних у всіх ключових компетентностях умінь (пункт 10 Державного стандарту);
- передбачає реалізацію вимог до обов’язкових результатів навчання в соціальній і здоров’язбережувальній освітній галузі (додаток № 16 до Державного стандарту);
- орієнтується на компетентнісний потенціал соціальної та здоров’язбережувальної освітньої галузі (додаток № 15 до Державного стандарту);

ураховує наступність між циклами навчання на рівнях базової та профільної середньої освіти.

Основою для формулювання очікуваних результатів навчання в Програмі є орієнтири для оцінювання результатів навчання учнівства основного рівня, визначені в Державному стандарті профільної середньої освіти для соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі. Водночас Програма може бути підставою для створення навчальних програм як

основного, так і поглибленого рівнів, із відповідним коригуванням змісту, обсягів навчального часу, способів формування компетентностей і рівнів складності навчального матеріалу.

Модельна навчальна програма спрямована на реалізацію мети профільної середньої освіти – розвиток особистості здобувачів освіти шляхом утвердження в них української національної та громадянської ідентичності та формування компетентностей, необхідних для їх життєвої стійкості, самостійності, відповідальності, комунікації та взаємодії з іншими особами, соціалізації, активної громадянської позиції на основі поваги до прав людини, духовних цінностей українського народу, національної самобутності, оборонної свідомості, громадянської стійкості, патріотизму, поваги до державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави; підприємливості, свідомого вибору подальшого життєвого шляху, освіти протягом життя, трудової діяльності та самореалізації; дотримання принципів гендерної рівності; виховання у здобувачів освіти самоповаги і поваги до інших, відповідального ставлення до довкілля, що базується на науковому світогляді та принципах сталого розвитку.

Мета Курсу узгоджена з метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі Державного стандарту та спрямована на розвиток особистості здобувачів освіти, що сприяє гармонійній. соціальній і міжособистісній взаємодії, самоусвідомленню, самозарадності, піклуванню про власну безпеку і здоров'я та безпеку і здоров'я інших людей, підприємливості та професійній орієнтованості, спрямованих на забезпечення власного і суспільного добробуту, виявлення готовності до дієвого виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, незалежності і територіальної цілісності України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

формувати усвідомлене та відповідальне ставлення учнівства до управління особистими фінансами і планування фінансових цілей упродовж життя;

формувати позитивне ставлення до грошей як інструменту досягнення особистого, сімейного та суспільного добробуту, самореалізації, фінансової стійкості та незалежності;

набувати практичних умінь і навичок з постановки, пріоритизації та досягнення фінансових цілей, складання фінансових планів з урахуванням часових горизонтів і життєвих обставин;

формувати практичні навички бюджетування, заощадження, інвестування та пенсійного планування, культуру довгострокового фінансового мислення;

розвивати критичне мислення, фінансову обачливість і здатність ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення на основі аналізу альтернатив, розрахунків і оцінки ризиків та брати за них відповідальність;

розвивати вміння знаходити, аналізувати та порівнювати пропозиції фінансових установ та набувати практичного досвіду користування фінансовими послугами відповідно до власних фінансових цілей;

формувати кредитну культуру, відповідальне ставлення до запозичень та навички управління борговими зобов'язаннями;

формувати культуру інвестування та підприємницьке мислення як засіб досягнення фінансових цілей і створення економічної, соціальної та суспільної цінностей;

формувати розуміння ролі благодійності та соціальної відповідальної фінансової поведінки, набувати практичних навичок планування й реалізації благодійних та соціальних ініціатив як складової особистого фінансового плану;

формувати обачну поведінку у фінансовій сфері, навички управління фінансовими ризиками та використання страхових інструментів;

розвивати розуміння принципів функціонування фінансової системи України, сприяти збільшенню обізнаності про фінансові установи та їх послуги, формувати податкову культуру та усвідомлення ролі держави в забезпеченні фінансової стабільності;

формувати правову обізнаність у сфері фінансів, зокрема щодо прав і обов'язків споживачів фінансових послуг та механізмів їх захисту;

виховувати нетерпимість до корупційної практики та набувати практичних навичок із дотримання етичних норм у фінансовій та підприємницькій діяльності;

сприяти формуванню активної життєвої позиції, ініціативності та особистої відповідальності за досягнення фінансового добробуту і безпечного сталого стилю життя;

формувати комунікаційні навички, уміння працювати в команді та вирішувати фінансові задачі під час планування й реалізації фінансових і навчальних проєктів тощо.

Мета й завдання Програми ґрунтуються на ціннісних орієнтирах, визначених Державним стандартом (пункт 4), та орієнтуються на компетентнісний потенціал соціальної і здоров'язбережувальної галузі (Додаток 15 до Державного стандарту).

Пріоритетами Програми є підготовка здобувачів освіти до фінансово незалежного й відповідального життя з урахуванням життєвих викликів, що постають після завершення навчання, а саме:

- сформувати здатність визначати, планувати та одночасно досягати кількох фінансових цілей, характерних для різних етапів і сфер життя;

- навчити учнівство самостійно дбати про власний і сімейний добробут шляхом оволодіння принципами довгострокового фінансового планування, практичного застосування знань і навичок управління особистими та спільними фінансами, використання різних фінансових інструментів і можливостей, а також створення власних фінансових можливостей через підприємницьку діяльність;

- розвинути критичне, аналітичне та системне мислення, здатність оцінювати альтернативи, ризики й наслідки фінансових рішень;

- сформувати діяльнісний підхід до вивчення фінансової грамотності та підприємництва з урахуванням індивідуального фінансово-економічного досвіду учнівства;

- сприяти усвідомленню учнівством ролі фінансів як інструменту досягнення особистого, сімейного та суспільного добробуту, а також формуванню ціннісних орієнтирів для відповідальної фінансової поведінки, зокрема готовності дбати про родину та долучатися до благодійної і соціально відповідальної діяльності.

Характеристика навчального змісту й особливостей реалізації курсу:

Оскільки Програма реалізується за вибором учнівства та закладу освіти, її вивчення може здійснюватися в будь-якому з років навчання профільної середньої освіти (10, 11 або 12 клас). Такий підхід створює умови для формування гнучких навчальних груп, до складу яких входить учнівство з різним освітнім та фінансовим досвідом, об'єднані зацікавленістю у формуванні практичних навичок планування та досягнення власних фінансових цілей, що дає змогу забезпечити логіку навчання незалежно від класу, в якому здійснюється опанування курсу, та врахувати індивідуальні освітні траєкторії учнівства.

У зв'язку з цим зміст Програми не поділяється за роками навчання, а структурований у формі модулів, сформованих за видами фінансових цілей, актуальних для молоді на етапі входження в доросле життя. Кожен модуль орієнтований на опрацювання конкретної фінансової цілі (освіта, фінансова безпека, великі покупки, сімейні потреби, дозволя, підприємницькі ініціативи, пенсійне забезпечення) та формування практичних умінь для її досягнення з використанням різних фінансових інструментів і стратегій. Така структура дає змогу учнівству усвідомити, що в реальному житті фінансові цілі існують одночасно, потребують пріоритизації та можуть досягатися різними шляхами.

Кожен модуль містить очікувані результати навчання, зміст і орієнтовні види навчальної діяльності, спрямовані на розвиток практичних навичок: планування бюджету, заощадження, інвестування, кредитування, страхування, аналізу фінансових пропозицій, а також створення власних фінансових можливостей через підприємницьку діяльність. Окрема увага приділяється формуванню відповідального ставлення до фінансів у контексті життя в родині, управління спільними коштами та участі у благодійних і соціально значущих ініціативах. Така модульна побудова Програми забезпечує цілісне й послідовне формування компетентності “Підприємливість і фінансова грамотність”, розвиток критичного й системного мислення, уміння працювати в умовах багатозадачності, використовувати можливості та реалізовувати ідеї, конструктивно співпрацювати, керувати власним життям і кар'єрою та ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення в умовах невизначеності.

Зміст і завдання Програми дібрані з урахуванням вікових особливостей учнівства, їхніх пізнавальних інтересів, потреб ранньої фінансової соціалізації, а також актуальних економічних і соціокультурних викликів, що постають перед молоддю в сучасному суспільстві.

Структура Програми

Програма складається з десяти модулів із підсумковим проектом включно. Кожна тема логічно завершена і може вивчатися в послідовності, адаптованій до потреб конкретного класу.

Зміст Програми

Модуль 1. Як ставити фінансові цілі та досягати їх, який формує вміння планувати доходи й витрати, визначати фінансові пріоритети та ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення.

Модуль 2. “Подушка” фінансової безпеки: як захистити себе від криз, що розкриває способи формування заощаджень, управління фінансовими ризиками для забезпечення фінансової стійкості.

Модуль 3. Освіта: як інвестувати у власне майбутнє, присвячений аналізу освітніх можливостей, джерел фінансування навчання та усвідомленню довгострокової цінності освіти.

Модуль 4. Відпустка та дозвілля: як планувати приємні витрати, який формує культуру відповідального споживання та планування витрат із урахуванням добробуту і здоров'я.

Модуль 5. Власний автомобіль: як спланувати та придбати, що ознайомлює з особливостями планування, усвідомленням вартості володіння та вибором джерел фінансування.

Модуль 6. Власне житло: як досягти великої фінансової цілі, який аналізує стратегії накопичення та особливостями довгострокового кредитування, оцінювання фінансових зобов'язань та інвестування у нерухомість.

Модуль 7. Сім'я і спільні фінанси: як домовлятися і планувати, присвячений формуванню навичок ведення сімейного бюджету, фінансової взаємодії, розподілу ресурсів і відповідального ухвалення спільних рішень.

Модуль 8. Пенсійний план: як подбати про себе заздалегідь, що поглиблює розуміння видів пенсійного забезпечення, довгострокових заощаджень та принципів фінансової незалежності в майбутньому.

Модуль 9. Стартовий капітал для бізнесу: як зібрати та примножити, який розвиває підприємницьке мислення, розкриває джерела фінансування для старту бізнесу та соціальну відповідальність підприємництва.

Модуль 10. Підсумковий проєкт: планування власних фінансових цілей, що передбачає практичне застосування знань і навичок через створення особистого фінансового плану.

Очікувані результати навчання Курсу відповідають орієнтирам для оцінювання з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, визначеним в Державному стандарті. У Програмі представлено результати усіх трьох груп напрямів навчання, а саме: “Безпека”, “Здоров’я”, “Добробут”. Вивчення кожного модуля Програми спрямоване як на розвиток компетентності “Підприємливість і фінансова грамотність”, так і на формування ціннісних орієнтирів та фінансових стратегій.

Програма спрямована на формування в учнівства здатності визначати, планувати та одночасно досягати кількох фінансових цілей, що відповідають різним етапам і сферам життя людини. Програма ґрунтується на раніше набутих знаннях і практичних уміннях з основ фінансової грамотності та підприємництва й орієнтована на підготовку здобувачів освіти до дорослого життя в умовах постійних економічних і соціальних змін.

Під час опанування Програми здобувачі освіти оволодіють принципами постановки фінансових цілей, їх пріоритизації та довгострокового планування, навчаться поєднувати досягнення різних фінансових цілей (освіта, фінансова безпека, великі покупки, сімейні потреби, дозвілля, підприємницькі ініціативи, пенсійне забезпечення) та обирати оптимальні шляхи для їх реалізації з використанням різних фінансових інструментів. Під час навчання враховуються особисті чинники (цінності, потреби, життєві плани), а також економічні й загальнодержавні умови, що впливають на фінансові рішення. Навчальний матеріал Програми спрямований на формування практичних умінь планування бюджету, заощадження, інвестування, кредитування та страхування, а також на розвиток здатності аналізувати фінансові пропозиції, порівнювати альтернативи та здійснювати обґрунтований фінансовий вибір. Окрема увага приділяється формуванню фінансової стійкості, безпечної фінансової поведінки та розумінню ризиків у сфері фінансових послуг і способів їх урівноваження. Програма також передбачає поглиблення розуміння принципів роботи фінансової системи та ролі фінансових рішень окремої людини у формуванні особистого, сімейного й суспільного добробуту. Реалізація Програми сприяє формуванню в здобувачів освіти готовності ухвалювати відповідальні фінансові рішення, системного і стратегічного мислення та самозарадності.

Підсумковий модуль Програми передбачає закріплення отриманих знань і формування практичних умінь шляхом розроблення індивідуального проєкту, що полягає в плануванні та обґрунтуванні досягнення однієї або кількох власних фінансових цілей із використанням різних фінансових інструментів і стратегій та підприємницьких навичок.

Особлива увага приділяється формуванню в учнівства **практичних умінь і навичок** для одночасного досягнення кількох фінансових цілей, що відображають різні аспекти життя людини, з метою підготовки здобувачів освіти до дорослого життя та свідомого управління власним добробутом. Програма спрямована на формування компетентностей, необхідних для життєвої стійкості, самостійності, відповідальності, самозарадності та активної громадянської позиції на засадах поваги до прав людини, духовних цінностей українського народу, підприємливості, усвідомленого вибору життєвого та професійного шляху, трудової діяльності й самореалізації; здатності навчатися впродовж життя та самостійно дбати про власний добробут. Програма має на меті сприяти формуванню фінансової культури та її складових, зокрема культури споживання і розрахунків; заощаджень і пенсійного забезпечення; кредитування та управління боргами; благодійності; управління ризиками та страхування; захисту персональних фінансових даних; інвестуванню і підприємництву, податковій культурі, а також культурі набуття фінансових знань, умінь і навичок.

Програма містить перелік запропонованих видів навчальної діяльності, для зручності впровадження яких зазначено посилання на офіційні інформаційні ресурси. Залежно від рівня підготовки учнівства та технічних можливостей закладу освіти вчитель може обирати види навчальної діяльності з наведеного переліку та/або використовувати власні. Освітній процес можна організувати як у класі, так і поза його межами; **за потреби може бути організовано здобуття освіти за індивідуальною освітньою траєкторією здобувачів освіти.**

Компоненти Програми, зокрема очікувані результати навчання, рекомендований зміст Курсу та види навчальної діяльності, можуть бути інтегровані з іншими освітніми курсами.

Програма Курсу забезпечує наступність, інтегрується та доповнює авторські модельні програми “Мій фінансовий план. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень” та “Мій бізнес-план. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень” для закладів загальної середньої освіти (авт. Ролік В. А., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Носик Н. Д.).

Необхідною умовою впровадження модельної програми є використання діяльнісного підходу до навчання, організація групової взаємодії, а також застосування інформаційно-комунікаційних, інтерактивних і цифрових технологій у навчальному процесі. Реалізація Програми також передбачає використання різноманітних форм і методів освітньої діяльності, зокрема індивідуальної роботи та консультацій, групових занять у позакласному середовищі (екскурсій на

підприємства, зустрічей із фахівцями та фахівчинями), виконання практично орієнтованих проєктів і проходження стажувань, використання онлайн-платформ і цифрових ресурсів, а також залучення менторів і менторок. Педагогічні працівники та працівниці користуються академічною свободою, обираючи приклади, кейси, експертів і експерток, а також самостійно визначають тематичні акценти, оскільки головним пріоритетом Курсу є формування учнівством ключових компетентностей з метою успішної самореалізації в дорослому житті.

На основі модельної програми педагог створює власну навчальну програму та затверджує її в установленому порядку.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
-------------------------------	--------------------	---------------------------------------

Основна частина

МОДУЛЬ 1. ЯК СТАВИТИ ФІНАНСОВІ ЦІЛІ І ДОСЯГАТИ ЇХ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує важливість збереження українських суспільно-державних (національних) цінностей для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.1-3]; аргументовано обстоює думку про те, що збереження власного здоров'я, власної безпеки та добробуту є правом кожного громадянина [12 СЗО 1.2.1-2 П]; визначає довгострокові цілі, складає та коригує плани дій для досягнення успіху і добробуту в умовах невизначеності та непередбачуваності [12 СЗО 4.3.1-1];	1. Фінансові цілі як основа особистого фінансового плану. 2. Як ставити смарт-цілі у фінансовому плануванні. 3. Доходи старшокласників: реальні та потенційні джерела. 4. Види витрат (постійні, змінні, нерегулярні). 5. Особистий бюджет як інструмент досягнення фінансових цілей. 6. Методи ведення особистого бюджету та планування заощаджень. 7. Аналіз особистого бюджету та шляхи його оптимізації.	<i>Орієнтовний перелік:</i> фронтальна робота: визначити, яке місце посідають фінансові цілі в управлінні особистими фінансами; обговорення особистого досвіду та досвіду знайомих щодо досягнення фінансових цілей; робота в парах: на основі прикладів проаналізувати способи ведення особистого / сімейного бюджету; дослідження шляхів оптимізації особистого / сімейного бюджету; тестування мобільних додатків з ведення бюджету;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
здійснює раціональний вибір матеріальних і культурних цінностей на основі їх впливу на здоров'я, безпеку та добробут [12 СЗО 4.5.1-1]; досліджує вибір матеріальних і культурних цінностей і критично оцінює їх вплив на здоров'я, безпеку та добробут [12 СЗО 4.5.1-3]; визначає цінності та потреби, пов'язані з різними сферами життя, саморозвитку і самореалізації для створення моделі власного майбутнього [12 СЗО 4.6.1-1]; визначає різницю між соціальною, культурною і економічною цінністю [12 СЗО 4.6.1-2];		командна робота: складання карти фінансових цілей людини протягом життя; ознайомча та пошукова робота на онлайн-платформі для підвищення рівня фінансової грамотності “Гаразд” https://harazd.bank.gov.ua/; рольова гра «Онлайн-казино: шанс чи омана?» індивідуальна проєктна робота: розроблення особистого бюджету з кількома фінансовими смарт-цілями (особистою, сімейною та соціальною / благодійною).

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
пояснює власну ієрархію цінностей і потреб, усвідомлює значущість суспільних цінностей [12 СЗО 4.6.1-3]; ставить чіткі цілі щодо власного майбутнього та вибудовує стратегії для їх досягнення [12 СЗО 4.6.2-1]; розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П].		
МОДУЛЬ 2. “ПОДУШКА” ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ: ЯК ЗАХИСТИТИ СЕБЕ ВІД КРИЗ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> демонструє лідерську позицію та бере відповідальність у прийнятті рішень і діяльності щодо виходу з кризових ситуацій [12 СЗО 1.1.1-2 П]; читає із розумінням документи, які гарантують права громадян, і вміє	1. Фінансова “подушка” як обов’язкова фінансова ціль. 2. Розрахунок розміру фінансової “подушки” для різних рівнів доходів і життєвих ситуацій. 3. Інструменти збереження коштів. 4. Ліквідність і доступність грошей. 5. Ризики зберігання заощаджень та способи їх мінімізації.	<i>Орієнтовний перелік:</i> колективне обговорення проблемного питання: “Як завжди мати достатньо коштів на різні потреби?”; фронтальне обговорення: “Що таке обставини непереборної сили та як вони можуть впливати на

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
використовувати здобуті знання під час вирішення ситуацій, пов'язаних із здоров'ям, безпекою та добробутом [12 СЗО 1.2.1-3]; зіставляє прогнозовані та не прогнозовані життєві ситуації [12 СЗО 2.1.1-1]; досліджує прогнозовані та не прогнозовані небезпечні ситуації з використанням різних джерел інформації та знань з різних галузей [12 СЗО 2.1.1-1 П]; класифікує ймовірні ризики в умовах невизначеності [12 СЗО 2.1.1-2 П]; здійснює моніторинг та аналіз інформації для прогнозування наслідків небезпечних ситуацій [12 СЗО 2.2.1-3];	6. Страхування як складова особистої фінансової безпеки. 7. Стратегії формування та підтримки фінансової подушки упродовж життя. Роль резервного фонду.	фінансовий добробут і фінансову стійкість”; розрахувати розмір достатнього фінансового резерву в легкодоступній та високоліквідній формі (платіжна картка, готівка) для використання в разі настання обставин непереборної сили; пошукова робота: розробити план дій на випадок настання обставин непереборної сили, які можуть зумовити певні зміни у функціонуванні фінансової системи (затримка платежів, зміна місцезнаходження відділень фінустанов, зміна умов фінансових договорів тощо); робота з електронними таблицями: розрахунки й моделювання доходів / витрат та розміру необхідної фінансової “подушки”;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
прогнозує ймовірні моделі розвитку небезпечних ситуацій та їх наслідків природного, техногенного, соціального і воєнного характеру на основі встановлення причиново-наслідкових зв'язків [12 СЗО 2.2.2-2 П]; обирає безпечні моделі поведінки у разі виникнення небезпеки невизначеного характеру [12 СЗО 2.4.1-2]; моделює свою поведінку, уникаючи ситуацій підвищеної небезпеки з урахуванням її впливу на власні безпеку, життя та здоров'я, а також на безпеку, життя та здоров'я інших осіб [12 СЗО 2.4.1-2 П]; презентує стратегії безпечної поведінки в різних заходах, які ґрунтуються на знаннях, здобутих під час критичного сприймання інформації з різних джерел		групова робота: порівняння інструментів для зберігання фінансової подушки за різними критеріями (дохідність, ризики, ліквідність); групова дискусія “Оптимізуй бюджет”: пошук резервів для формування фінансової “подушки” (знижки, податкові пільги, кешбеки); самооцінка фінансових звичок та їх вплив на накопичення; складання асоціативного куща (ґрунування) “Страхування”; домашня робота: 1) обговорити тему страхування з батьками / опікунами / іншими дорослими, дізнатися про наявність страхових полісів у сім'ї; 2) обговорити з батьками / опікунами наявність фінансової “подушки” безпеки у вашій сім'ї;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 2.4.1-3]; демонструє відповідальне ставлення до обрання рішень, які стосуються власного життя і здоров'я [12 СЗО 2.4.1-5]; уміє вирізняти прийнятні та неприйнятні альтернативні рішення і ризики для здоров'я, безпеки та добробуту, зокрема під час використання інформаційно-комунікаційних технологій [12 СЗО 3.1.1-2]; обґрунтовує наслідки власних дій щодо безпеки і здоров'я та їх вплив на інших осіб [12 СЗО 3.3.1-3]; уміє робити вибір на користь власного здоров'я і безпеки [12 СЗО 3.4.1-2];		практична робота: вибір страхових послуг та продуктів відповідно до визначених фінансових цілей; створення лепбуку про призначення найпоширеніших видів страхування (медичне страхування, “автоцивілка”, КАСКО, страхування майна, життя, відповідальності); ознайомлення із Законом України “Про страхування”; індивідуальна проєктна робота: скласти особистий план фінансової безпеки.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
використовує підходи щодо уникнення небезпечного / шкідливого контенту і залучення до його поширення [12 СЗО 4.2.1-2]; оцінює власні можливості, здібності, знання, вміння, ресурси, потреби та обмеження [12 СЗО 4.11.1-1]; обґрунтовує фінансові рішення і моделює обачливу фінансову поведінку для досягнення цілей у законний спосіб на основі аналізу та застосування економічних знань [12 СЗО 4.9.1-1].		
МОДУЛЬ 3. ОСВІТА: ЯК ІНВЕСТИВАТИ У ВЛАСНЕ МАЙБУТНЄ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує важливість усвідомленого ставлення і діяльності щодо розвитку власного освітньо-професійного шляху з урахуванням особистих можливостей, ресурсів, потреб і	1. Освіта як стратегічна фінансова ціль та інвестиція в зростання добробуту. 2. Порівняння вартості різних освітніх траєкторій в Україні та за кордоном.	<i>Орієнтовний перелік:</i> колективне обговорення питання: “Що означає навчання протягом життя і яку роль у ньому відіграють “м’які” навички?”

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
обмежень та суспільно-державних запитів [12 СЗО 1.1.1-1 П]; визначає ймовірні ризики в умовах невизначеності [12 СЗО 2.1.1-2]; аналізує, визначає та узагальнює рівні конкретних ризиків у професійній діяльності для власного здоров'я, безпеки та добробуту, а також для здоров'я, безпеки та добробуту інших осіб [12 СЗО 2.2.1-1 П]; моделює алгоритми звернення за консультацією щодо власного розвитку і здоров'я до компетентних фахівців [12 СЗО 3.2.1-3]; обґрунтовує необхідність вибору на користь навчання впродовж життя на основі життєвих прикладів та інформації з різних джерел	3. Заощадження на освіту як частина довгострокового фінансового плану. 4. Кредит на освіту. 5. Стипендії, гранти та альтернативні джерела фінансування. 6. Навчання протягом життя. 7. Окупність інвестицій в освіту.	створення мапи думок щодо максимального використання усіх освітніх можливостей під час навчання в закладі освіти з урахуванням особистої траєкторії навчання та майбутньої професійної орієнтації; індивідуальна пошукова робота: аналіз варіантів досягнення фінансової цілі “Навчання за обраною професією” із застосуванням різних фінансових стратегій та інструментів; відвідування офіційного сайту Державної служби зайнятості України: https://dcz.gov.ua/ та проходження онлайн-тестування з профорієнтації https://profi.dcz.gov.ua/; створення особистого чекліста навчальних курсів та планування їх проходження;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 4.1.1-1]; досліджує необхідність навчання впродовж життя як ключової компетентності, визначеної у нормативно-правових актах [12 СЗО 4.1.1-1 П]; досліджує необхідність навчання впродовж життя для професійного розвитку [12 СЗО 4.1.1-2 П]; визначає пріоритети в різних сферах власної навчальної діяльності на основі самоаналізу і потреби в самореалізації [12 СЗО 4.1.2-1]; досліджує ефективні стратегії навчання для розвитку власної освітньої траєкторії [12 СЗО 4.1.2-1 П]; знає сучасні стратегії і тактики комунікації для порозуміння в спілкуванні з метою досягнення		групова робота: відвідати та опрацювати сайт Дія. Цифрова освіта: https://thedigital.gov.ua/projects/osvita, дати відповіді на запитання (на вибір вчителя), за результатами роботи провести колективне обговорення; індивідуальна проєктна робота: 1) дослідити вартість навчання в обраному закладі професійної / фахової передвищої / вищої освіти та наявні умови кредитування на освіту в банках; 2) розрахувати загальну вартість навчання з урахуванням плати за кредитом; 3) дослідити альтернативні можливості отримати освіту за обраним напрямом (навчання за державним замовленням, стажування, безкоштовні курси тощо).

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
позитивних результатів для безпеки та добробуту [12 СЗО 4.4.1-1]; розрізняє форми особистої зайнятості [12 СЗО 4.9.1-2]; розуміє, як формується винагорода за працю [12 СЗО 4.9.1-3]; аналізує пропозиції закладів освіти, критерії зарахування, аналізуючи різні джерела інформації [12 СЗО 4.11.1-2]; планує різні варіанти освітньо-професійного шляху на основі балансу власних ресурсів і цінностей, інформації щодо ринку праці, аналізуючи наслідки власних рішень [12 СЗО 4.11.1-3]; аналізує варіанти власних рішень без впливу упереджень щодо професій і гендерно-рольових моделей		

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 4.11.1-4]; шукає можливості зміцнення своїх сильних сторін та зменшення або компенсації своїх слабкостей для розвитку власної освітньої траєкторії [12 СЗО 4.1.2-2 П]; демонструє вміння самопрезентації і використання тактик ефективної комунікації під час співбесіди та ділової комунікації [12 СЗО 4.4.1-1 П]; аналізує та ухвалює рішення щодо власного освітньо-професійного розвитку з урахуванням імовірних обраних професій і можливостей подальшого навчання та розвитку кар'єри [12 СЗО 4.11.1-1 П]; досліджує ринок праці на локальному рівні [12 СЗО 4.11.1-2 П].		

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
МОДУЛЬ 4. ВІДПУСТКА І ДОЗВІЛЛЯ: ЯК ПЛАНУВАТИ ПРИЄМНІ ВИТРАТИ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обґрунтовує оптимальні стратегії відповідальної поведінки щодо збереження здоров'я, формування і розвитку безпеки та добробуту [12 СЗО 1.1.2-1]; обґрунтовує рішення щодо вибору стратегії поведінки для збереження власних безпеки, здоров'я та добробуту з урахуванням аналізу опрацьованої інформації та ймовірних моделей небезпечних ситуацій [12 СЗО 2.3.1-1]; активно шукає, порівнює та зіставляє різні джерела інформації, оцінюючи їх надійність і достовірність, визначає власні альтернативні дії щодо здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-1 П];	1. Відпустка і дозвілля як усвідомлена фінансова ціль. 2. Планування бюджету подорожі. 3. Заощадження на короткострокові цілі та їх місце в особистому бюджеті. 4. Порівняння варіантів відпочинку за вартістю та цінністю. 5. Відпочинок за кордоном: валютні витрати і курсові ризики. 6. Страхування під час подорожей. 7. Баланс між витратами на відпочинок і довгостроковими фінансовими цілями.	<i>Орієнтовний перелік:</i> мозковий штурм “Навіщо нам відпочинок?”: фізичне, емоційне, соціальне й фінансове значення дозвілля; дискусія “Вартість вражень”: що дає більше цінності — нова річ чи досвід; мініесе: мій ідеальний відпочинок і чому він для мене важливий; практикум: складання бюджету подорожі за кордон на власній машині (паливо, страхування, проживання, харчування, розваги, непередбачені витрати); вправа “Як заощадити на відпочинок підлітку / студенту / студентці?”: аналіз доходів і витрат

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
обґрунтовує альтернативи споживчого вибору, використовує можливості дізнатися про безпечність продуктів і виробництва для підтримки здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-3]; оцінює ймовірну вартість витрат на підтримання здоров'я та порівнює такі витрати з витратами на лікування і реабілітацію [12 СЗО 3.3.1-2]; оцінює важливий вплив відповідальної поведінки на власні безпеку, життя, здоров'я і добробут тепер і в майбутньому [12 СЗО 3.3.2-1]; моделює поведінку, яка приносить користь і задоволення для здоров'я і життя, зважаючи на вплив зовнішніх факторів [12 СЗО 3.4.1-1];		підлітка / студента / студентки та пошук шляхів для заощаджень; дебати: чи завжди дорогий відпочинок – це кращий відпочинок? чекліст: оцінка варіантів дозвілля за різними критеріями; завдання на розрахунки: обчислення бюджету подорожі в різних валютах; мінідослідження: “Як коливання курсу валют можуть вплинути на загальну вартість поїздки?”; складання пам'ятки: фінансова безпека під час подорожі (картки, готівка, комісії, ризики шахрайства); ситуаційне завдання: вибір страхового полісу для подорожі за кордон;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
бере участь у поширенні знань про важливу роль здорового способу життя серед населення [12 СЗО 3.4.1-2 П]; активно шукає, порівнює різні джерела інформації щодо зменшення впливу неправдивої інформації щодо здоров'я, безпеки та добробуту [12 СЗО 4.2.1-1 П]; досліджує вплив культури споживання з метою вироблення рекомендацій щодо поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту місцевої громади і суспільства [12 СЗО 4.5.1-1 П].		дискусія “Ціна ризику”: що дорожче — придбання страхового полісу чи наслідки, якщо його немає; вправа “Фінансові пріоритети”: складання бюджету з кількома цілями (освіта, житло, заощадження, дозвілля); командна проектна робота: скласти фінансовий план відпустки мрії та представити його у класі.
МОДУЛЬ 5. ВЛАСНИЙ АВТОМОБІЛЬ: ЯК СПЛАНУВАТИ І ПРИДБАТИ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> застосовує інформацію щодо роботи служб, які надають компетентну і фахову допомогу, та за потреби відповідально її застосовує	1. Визначення цілі: який автомобіль обрати. 2. Повна вартість володіння авто (купівля, обслуговування, страхування, паркування).	<i>Орієнтовний перелік:</i> групова дискусія “Автомобіль: новий чи вживаний”: учнівство формує аргументи за і проти кожного варіанта (ціна, зменшення вартості,

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 1.1.1-2]; читає з розумінням документи, які гарантують права громадян, і вміє використовувати здобуті знання під час вирішення ситуацій, пов'язаних із здоров'ям, безпекою та добробутом [12 СЗО 1.2.1-3]; зіставляє прогнозовані та непрогнозовані життєві ситуації [12 СЗО 2.1.1-1]; аналізує взаємодію факторів у надзвичайних і небезпечних життєвих ситуаціях [12 СЗО 2.2.1-2]; досліджує наслідки ризиків небезпечних ситуацій природного, техногенного, соціального характеру і воєнного походження, використовуючи різноманітні джерела інформації [12 СЗО 2.2.2-1 П];	3. Заощадження та позика як шляхи для досягнення цілі. 4. Автокредит і лізинг: умови, переплата, ризики. 5. Розрахунок строку досягнення цілі. 6. Страхування автомобіля: навіщо потрібне і який вид обрати. 7. Вплив рішення про купівлю авто на інші фінансові цілі та фінансову стійкість.	знос, реальні потреби, імідж, витрати на ремонт); моделювання життєвих ситуацій: визначення доцільного типу автомобіля залежно від потреб, звичок, стилю життя (студент, молода сім'я, підприємець, житель села / міста); практикум “Ціна володіння автомобілем”: створення таблиці повної вартості володіння автомобілем (паливо, технічне обслуговування, ремонт, страхування, паркування тощо) та визначення частки зазначених витрат у бюджеті; робота в групах: планування купівлі авто за допомогою заощаджень чи позики; практична робота: порівняння купівлі автомобіля в кредит чи лізинг;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
складає інструкції щодо запобігання виникненню небезпечних ситуацій різного характеру і безпечної поведінки в разі виникнення небезпечних ситуацій з урахуванням нормативно-правової бази [12 СЗО 2.4.1-1 П]; презентує стратегії безпечної поведінки в різних заходах, які ґрунтуються на знаннях, здобутих під час критичного сприймання інформації з різних джерел [12 СЗО 2.4.1-3]; створює власну освітню траєкторію з урахуванням власних потреб і запитів суспільства [12 СЗО 4.1.2-3]; розуміє і аналізує інформацію, записану (передану) в різний спосіб, виявляє приховану та очевидну інформацію		мінідослідження “Навіщо страхувати авто?”: аналіз реальних страхових випадків та фінансових наслідків, якщо немає договору страхування; вправа “Обери поліс”: порівняння ОСЦПВВ (автоцивілка) і КАСКО за вартістю та рівнем захисту; ситуаційні завдання: що покриє страховка в разі ДТП, викрадення, пошкодження?; відвідування навчальних онлайн-заходів Національного банку України (далі – Національний банк), перелік яких розміщено на сайті центру фінансових знань “Талан”: https://talan.bank.gov.ua/; ознайомлення із Законом України “Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 4.2.1-3]; уміє розпізнавати приховану рекламу як комерційного, так і соціального характеру [12 СЗО 4.2.1-4]; уміє знаходити мотивацію та виявляє гнучкість щодо власної діяльності та досягнення цілей в умовах швидких змін і складнощів [12 СЗО 4.6.2-3].		власників наземних транспортних засобів”; складання онлайн-кросворда / ребуса за основними поняттями теми; командна проєктна робота: скласти фінансовий план купівлі автомобіля та презентувати його в класі.
МОДУЛЬ 6. ВЛАСНЕ ЖИТЛО: ЯК ДОСЯГНУТИ ВЕЛИКОЇ ФІНАНСОВОЇ ЦІЛІ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> обстоює права свої та інших осіб шляхом звернення до відповідних органів правового захисту як України, так і міжнародних організацій, зокрема іноземною мовою [12 СЗО 1.2.1-1 П];	1. Житло як довгострокова фінансова ціль. 2. Іпотека: як працює, основні умови і ризики. 3. Накопичення для першого внеску. 4. Порівняння кредитних пропозицій банків та пільгових програм. 5. Додаткові витрати під час купівлі житла: страхування, нотаріус, державне мито тощо.	<i>Орієнтовний перелік:</i> колективне обговорення “Оренда чи покупка”: аргументація фінансових і нефінансових факторів; ментальна карта “Моє ідеальне житло”: створення опису свого майбутнього житла (місце

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
вміє застосовувати стандартні моделі поведінки в ситуаціях порушення прав людини [12 СЗО 1.2.1-2]; зіставляє прогнозовані та непрогнозовані життєві ситуації [12 СЗО 2.1.1-1]; аналізує ризики виникнення надзвичайних ситуацій [12 СЗО 2.2.1-1]; визначає ймовірну модель розвитку небезпечних ситуацій та їх наслідків природного, техногенного, соціального і воєнного характеру на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків [12 СЗО 2.2.2-1]; визначає алгоритм і моделює безпечну поведінку для запобігання виникненню небезпечних ситуацій різного характеру [12 СЗО 2.4.1-1];	6. Оцінка фінансової стійкості та ризиків позичальника. 7. Нерухомість як фінансова інвестиція. Аналіз ринку нерухомості.	розташування, розмір, потреби, стиль життя, витрати на утримання, ризики); практикум “План накопичень першого внеску”: визначення суми першого внеску, строків, потрібних щомісячних заощаджень; мінілекція з інтерактивними запитаннями: як працює іпотека; метод кейсів: аналіз типових ризиків у разі оформлення іпотеки (втрата доходу, зміна процентної ставки за кредитом тощо); створення пам'ятки “Фінансовий чекліст покупця житла”: витрати на оформлення, податки, оцінку, ремонт, покупку техніки та меблів; вправа на розрахунки: розрахунок дохідності від здачі власного житла в оренду, порівняння з іншими варіантами інвестицій;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
демонструє відповідальне ставлення до обрання рішень, які стосуються власного життя і здоров'я [12 СЗО 2.4.1-5]; моделює поведінку, яка приносить користь і задоволення для здоров'я і життя, зважаючи на вплив зовнішніх факторів [12 СЗО 3.4.1-1]; аналізує інформацію у різних медіа, зіставляє її та робить висновки щодо правдивості інформації з питань здоров'я, безпеки та добробуту [12 СЗО 4.2.1-1]; використовує підходи щодо уникнення небезпечного / шкідливого контенту і залучення до його поширення [12 СЗО 4.2.1-2]; розуміє та аналізує інформацію, записану (передану) в різний спосіб,		виконання індивідуального завдання: дослідження середньоринкових ставок за житловими / іпотечними кредитами; робота в парах: моделювання життєвих ситуацій: ключові етапи отримання кредиту: від подання заявки до підписання договору; проведення математичних розрахунків та оцінювання своїх фінансових можливостей виплатити кредит; пошук відповідей на запитання: “Як ефективно обслуговувати кредит?” та “Як податковий кредит може допомогти оптимізувати витрати?”; командна проєктна робота: скласти фінансовий план купівлі житла та презентувати його в класі.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
виявляє приховану та очевидну інформацію [12 СЗО 4.2.1-3]; уміє розпізнавати приховану рекламу як комерційного, так і соціального характеру [12 СЗО 4.2.1-4]; аналізує прояви тиску та маніпуляцій і добирає способи протистояння таким проявам [12 СЗО 4.3.1-3]; знає сучасні стратегії і тактики комунікації для порозуміння в спілкуванні з метою досягнення позитивних результатів для безпеки та добробуту [12 СЗО 4.4.1-1]; уміє знаходити мотивацію та виявляє гнучкість щодо власної діяльності та досягнення цілей в умовах швидких змін і складнощів [12 СЗО 4.6.2-3].		

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
МОДУЛЬ 7. СІМ'Я І СПІЛЬНІ ФІНАНСИ: ЯК ДОМОВЛЯТИСЯ І ПЛАНУВАТИ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> аналізує вияви відповідальної і безвідповідальної поведінки в соціальному, родинному і природному середовищах із урахуванням суспільно-державних (національних) та особистих цінностей [12 СЗО 1.1.1-1]; демонструє лідерську позицію та бере відповідальність у прийнятті рішень і діяльності щодо виходу з кризових ситуацій [12 СЗО 1.1.1-2 П]; запобігає виникненню ситуацій неповаги до прав людини, приниження гідності себе та інших осіб [12 СЗО 1.2.1-1];	1. Сімейний бюджет як інструмент спільного управління фінансами родини. 2. Види сімейного бюджету та їх особливості. 3. Узгодження особистих і спільних фінансових цілей. 4. Розподіл фінансової відповідальності в родині. 5. Заощадження, кредити та фінансова підтримка всередині сім'ї. 6. Причини фінансових конфліктів і способи їх запобігання. 7. Планування сімейних фінансів на різних етапах життя сім'ї.	<i>Орієнтовний перелік:</i> метод кейсів “Порівняння видів сімейного бюджету (спільний / роздільний / змішаний)” : визначення переваг, недоліків і ризиків кожного виду бюджету та сімейних ситуацій, для яких вони підходять; групова дискусія про те, чи є універсальний сімейний бюджет; візуалізація “Дерево фінансових цілей родини”: коріння — ресурси, стовбур — спільні цілі, гілки — особисті потреби; рольова гра “Фінансові ролі в сім'ї”: визначення того, хто за що відповідає (оплата рахунків, покупки,

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
оцінює ризики і надає допомогу іншим особам у запобіганні та вирішенні конфліктних ситуацій [12 СЗО 1.3.2-2]; аналізує та обґрунтовує альтернативи власних дій і рішень для забезпечення здорового способу життя, ураховуючи користь для себе та інших осіб [12 СЗО 3.1.1-1]; обґрунтовує та оцінює вплив своєї поведінки та поведінки інших осіб на власні безпеку, життя і здоров'я та на безпеку, життя і здоров'я інших осіб на прикладах своїх знань і досвіду та відповідних джерел інформації [12 СЗО 3.3.2-1 П]; здійснює раціональний вибір матеріальних і культурних цінностей на основі їх впливу на здоров'я, безпеку та добробут [12 СЗО 4.5.1-1];		заощадження, обслуговування кредитів тощо); колективне обговорення: як змінюється відповідальність із віком та статусом члена родини; практична робота: створення мапи думок щодо прав та обов'язків кожного члена сім'ї, оформлення робочих результатів на онлайн-дошці; аналіз ситуації “Фінансові конфлікти в родині”: визначення причини можливих фінансових конфліктів та шляхів їх вирішення; тренінг “Сімейний діалог про фінанси”: відпрацювання навичок аргументації, компромісу, активного слухання; моделювання життєвих ситуацій: визначення категорій витрат у

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
досліджує вплив культури споживання з метою вироблення рекомендацій щодо поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту місцевої громади і суспільства [12 СЗО 4.5.1-1 П]; пояснює особистісну та суспільну цінність налагодження і підтримки стосунків, співпраці на принципах рівності, довіри та взаємоповаги [12 СЗО 4.7.1-1]; досліджує причини і наслідки ігнорування можливостей запобігання конфліктам [12 СЗО 4.7.1-1 П]; демонструє вміння запобігати виникненню конфліктних ситуацій в команді, вирішує їх у разі виникнення, використовуючи ефективні методи [12 СЗО 4.7.1-2];		бюджеті для різних етапів життя: людина без пари, молода пара, сім'я з малими дітьми, сім'я з підлітками / студентами, пара з дорослими самостійними дітьми; перегляд навчальних відео про види сімейного бюджету та їх особливості; командна проєктна робота: скласти фінансовий план сімейного бюджету з урахуванням потреб кожного члена родини.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
оцінює наслідки недотримання етичних норм поведінки та їх вплив на людей, сім'ю, суспільство і середовище [12 СЗО 4.8.1-2].		
МОДУЛЬ 8. ПЕНСІЙНИЙ ПЛАН: ЯК ПОДБАТИ ПРО СЕБЕ ЗАЗДАЛЕГІДЬ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> аналізує документи, які гарантують права та обов'язки громадян, пов'язані із забезпеченням добробуту України, та застосовує їх [12 СЗО 1.2.1-3 П]; аналізує ризики виникнення надзвичайних ситуацій [12 СЗО 2.2.1-1]; аналізує взаємодію факторів у надзвичайних і небезпечних життєвих ситуаціях [12 СЗО 2.2.1-2];	1. Пенсія як довгострокова фінансова ціль і відповідальність людини. 2. Державна пенсійна система: основні принципи. 3. Недержавні пенсійні програми та їх можливості. 4. Довгострокові інвестиції та дія складного відсотка. 5. Основні ризики пенсійних заощаджень і їх захист. 6. Чинники, які впливають на майбутній пенсійний капітал. 7. Альтернативні інвестиції (злитки та вироби з дорогоцінних металів, антикваріат, предмети мистецтва та колекціонування, нерухомість, віртуальні активи) та страхування	<i>Орієнтовний перелік:</i> вправа “Моє життя на пенсії”: візуалізація бажаного способу життя на пенсії (витрати, активність, здоров'я); актуалізація опорних знань: як формується державна пенсія; ознайомча та пошукова робота на офіційному сайті Пенсійного фонду України: https://www.pfu.gov.ua/; SWOT-аналіз недержавних пенсійних програм;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
аналізує, визначає та узагальнює рівні конкретних ризиків у професійній діяльності для власного здоров'я, безпеки та добробуту, а також для здоров'я, безпеки та добробуту інших осіб [12 СЗО 2.2.1-1 П]; аналізує ймовірні ризики виникнення небезпечних ситуацій у професійній діяльності з використанням науково-обґрунтованих досліджень [12 СЗО 2.2.1-2 П]; уміє відрізняти прийнятні та неприйнятні альтернативні рішення і ризики для здоров'я, безпеки та добробуту, зокрема під час використання інформаційно-комунікаційних технологій [12 СЗО 3.1.1-2]; досліджує моделі поведінки, спрямовані на поліпшення стану організму, ураховуючи вікові зміни як закономірний процес	як альтернатива пенсійним накопиченням.	вправа на розрахунки: моделювання розмірів накопичень за різними ставками і строками, порівняння результатів раннього і пізнього старту інвестування; групова робота: розробити колаж на тему: “Основні фінансові інструменти, у які можна інвестувати для формування альтернативної пенсії, та пов’язані з таким інвестуванням ризики”; пошукова робота: дізнатися про інвестиції в ОВДП, у тому числі військові облігації в Україні; дізнатися про інвестиції в акції відомих світових компаній; дізнатися про інвестиції в інвестиційні та пам’ятні монети, твори мистецтва; дебати “Пенсійні накопичення / інвестиції / страхування”:

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 3.2.1-1 П]; здійснює раціональний вибір з урахуванням фізіологічних, соціальних, моральних і духовних потреб [12 СЗО 4.5.1-2].		порівняння цілей, переваг і обмежень кожного інструменту; створення рекомендацій: як скомбінувати фінансові інструменти для забезпечення життя на пенсії; командна проєктна робота: скласти фінансовий план “Ідеальна пенсія” та презентувати його в класі.
МОДУЛЬ 9. СТАРТОВИЙ КАПІТАЛ ДЛЯ БІЗНЕСУ: ЯК ЗІБРАТИ І ПРИМНОЖИТИ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> визначає та застосовує оптимальні стратегії поведінки, пов’язані зі збереженням українських суспільно-державних (національних) цінностей для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.2-1 П]; аналізує ситуацію із захисту інтересів осіб, ураховуючи нормативно-правову базу, зокрема іноземною мовою	1. Бізнес-ідея як спосіб створення цінності. 2. Власні заощадження як стартовий капітал підприємця. 3. Кредити для бізнесу: можливості та ризики. 4. Інвестиції, гранти та партнерство як альтернативні джерела капіталу. 5. Планування грошових потоків на початку розвитку бізнесу. 6. Фінансові ризики підприємця та способи управління ними.	<i>Орієнтовний перелік:</i> сторітелінг бізнес-ідеї: опис ідеї через історію клієнта; метод “SCAMPER”: удосконалення наявного продукту; вправа на розрахунки: скільки часу потрібно, щоб накопичити стартовий капітал за різних доходів;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
[12 СЗО 1.2.2-1 П]; аналізує та оцінює власне хобі щодо користі, задоволення з урахуванням сприяння безпеці, збереженню здоров'я, добробуту [12 СЗО 3.4.1-3]; демонструє здатність навчатися спільно та автономно і самостійно організувати навчання [12 СЗО 4.1.1-2]; розпізнає і реалізує нові можливості власного розвитку в законний спосіб на основі самостійного аналізу досвіду та отриманих уроків [12 СЗО 4.3.1-2]; демонструє вміння самопрезентації і використання тактик ефективної комунікації під час співбесіди та ділової комунікації [12 СЗО 4.4.1-1 П];	7. Фінансові цілі, благодійність і відповідальність бізнесу.	групова дискусія “Чи варто починати бізнес без власних заощаджень?”; рольова гра “Підприємець – банк”: переговори про умови кредиту на відкриття бізнесу; дослідження: огляд реальних грантових програм і конкурсів на офіційних сайтах: Дія: https://diia.gov.ua/ Державна служба зайнятості: https://dcz.gov.ua/; аналіз помилок стартапів: чому бізнеси закриваються на початку розвитку; метод кейсів: несподівані події (зростання витрат, втрата клієнтів); коло ідей: розроблення антикризових рішень (резерви, диверсифікація, страхування);

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
пояснює, що діяльність зі створення цінності може набувати різних форм (бізнес, соціальне підприємництво тощо) [12 СЗО 4.6.1-1 П]; ставить чіткі цілі щодо власного майбутнього та вибудовує стратегії їх досягнення [12 СЗО 4.6.2-1]; досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П]; досліджує різні моделі створення команд і командної роботи за різних умов у різних життєвих ситуаціях [12 СЗО 4.7.1-2 П]; демонструє готовність виконувати різні командні ролі і завдання, об'єктивно оцінює власні сильні сторони, вміння, здібності щодо		вправа “Бізнес і цінності”: фінансові, соціальні та благодійні можливості бізнесу; командна проєктна робота: скласти фінансовий план відкриття бізнесу та презентувати його в класі; пошук відповідей на запитання: “Як відповідально використовувати ресурси?”; вправа на розвиток критичного мислення та обґрунтування власної думки: за допомогою методу “Прес” висловити своє ставлення до “зеленої” економіки як до економіки майбутнього; робота в парах: створення рекомендацій для споживання за принципами сталого розвитку, енергоефективності, екоспоживання та сортування споживчих відходів;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
результативності командної роботи, зважаючи на обставини [12 СЗО 4.7.1-3]; розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П]; пояснює доброчинну (волонтерську) діяльність як вияв соціальної відповідальності та суспільно-корисної діяльності [12 СЗО 4.10.1-1]; ініціює, розробляє та реалізує доброчинні проекти щодо здоров'я, безпеки та добробуту на місцевому, регіональному і міжнародному рівнях, залучає інших осіб до їх реалізації [12 СЗО 4.10.1-1 П]; розробляє доброчинні проекти щодо здоров'я, безпеки та добробуту [12 СЗО 4.10.1-2].		етична бесіда «Соціально відповідальний бізнес: вибір, що змінює громаду» індивідуальна проєктна робота: дослідити у відкритих джерелах наявні фінансові інструменти (кредити), спрямовані на підвищення екологічної стійкості та відбудову України, результати оформити у формі презентації; командна проєктна робота: скласти фінансовий план відкриття бізнесу та презентувати його в класі.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
МОДУЛЬ 10. ПІДСУМКОВИЙ ПРОЄКТ: ПЛАНУВАННЯ ВЛАСНИХ ФІНАНСОВИХ ЦІЛЕЙ		
<i>Здобувач / здобувачка освіти:</i> пропагує та поширює науково обґрунтовані знання щодо відповідальної безпечної поведінки для збереження власного життя та здоров'я, а також життя і здоров'я інших осіб та забезпечення добробуту на основі суспільно-державних (національних) цінностей [12 СЗО 1.1.2-2 П]; відповідально виконує обрані чи покладені на нього / неї обов'язки в межах навчальної, проєктної, волонтерської діяльності [12 СЗО 1.1.2-3 П]; презентує обрану стратегію власного способу життя та обґрунтовує її з урахуванням отриманої інформації [12 СЗО 2.3.1-2];	1. Планування на різних часових горизонтах. 2. Визначення пріоритетів під час фінансового планування. 3. SWOT-аналіз фінансової цілі. 4. Вибір фінансових інструментів для досягнення цілі. 5. Порівняння альтернативних варіантів досягнення цілі. 6. Фінансові розрахунки та оцінка ризиків. 7. Презентація: власний фінансовий план і спосіб його реалізації.	<i>Орієнтовний перелік:</i> індивідуальна практична робота: створення фінансового плану для досягнення власної фінансової цілі з виконанням потрібних розрахунків; групова робота: аналіз можливих шляхів досягнення фінансової цілі із використанням заощаджень, кредитних та інвестиційних фінансових інструментів, а також підприємницької діяльності; порівняння переваг і недоліків різних стратегій досягнення фінансової цілі; консультація експерта (залучення батьків / опікунів та/або профільних фахівців до опрацювання тематичних питань); індивідуальна практична робота:

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
оцінює важливий вплив відповідальної поведінки на власні безпеку, життя, здоров'я і добробут тепер і в майбутньому [12 СЗО 3.3.2-1]; створює власний медіапродукт щодо безпеки, здоров'я і добробуту з використанням принципу медіаграмотності [12 СЗО 4.2.1-2 П]; визначає довгострокові цілі, складає та коригує плани дій для досягнення успіху і добробуту в умовах невизначеності та непередбачуваності [12 СЗО 4.3.1-1]; експериментує з різними комбінаціями ресурсів для перевтілення своїх ідей у дії [12 СЗО 4.3.1-1 П];		визначення майбутніх життєвих етапів (витрати на освіту, придбання / оренди автомобіля, житла, створення сім'ї, відкриття бізнесу, вихід на пенсію тощо), які можуть потребувати фінансової підготовки з молодого віку; аналіз різних фінансових продуктів та інвестиційних можливостей з огляду на їх потенційні ризики та очікувану винагороду для досягнення визначених фінансових цілей; групове обговорення за методом акваріум «Чи може існувати держава без податків?» презентація проєкту в класі (за бажанням учнівства).

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Орієнтовні види навчальної діяльності
ставить чіткі цілі щодо власного майбутнього та вибудовує стратегії їх досягнення [12 СЗО 4.6.2-1]; пояснює власну ієрархію цінностей і потреб, усвідомлює значущість суспільних цінностей [12 СЗО 4.6.1-3].		

Прикінцева частина

1. Методичні підходи до реалізації Програми.

Реалізація програми Курсу ґрунтується на діяльнісному та компетентнісному підходах і спрямована на формування в здобувачів освіти здатності усвідомлено ставити та досягати особистих фінансових цілей із урахуванням життєвих викликів, що постають у дорослому житті. Програма орієнтована на досягнення ключових компетентностей, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти в соціальній та здоров'язбережувальній освітніх галузях, через практичне застосування фінансових знань.

Програма має виражений практичний характер і спрямована на формування умінь і навичок фінансового планування, які здобувачі освіти можуть застосовувати вже під час навчання в школі. Особлива увага приділяється розвитку здатності планувати кілька фінансових цілей одночасно, визначати пріоритети та обирати різні способи їх досягнення залежно від ресурсів і обставин.

Важливим компонентом Курсу є проєктна діяльність, що передбачає системне використання групової роботи, аналіз реальних життєвих ситуацій і фінансових випадків. Це сприяє розвитку прикладних фінансових, управлінських і підприємницьких компетентностей, а також умінню створювати власні фінансові можливості за допомогою підприємництва.

Значна увага приділяється рефлексивному компоненту навчання, який охоплює самоаналіз, оцінювання особистого фінансового прогресу та корекцію індивідуальних фінансових планів і стратегій. Учні вчаться відповідально ставитися не лише до власних фінансів, а й до фінансових потреб родини, а також усвідомлювати значення благодійності та соціальної відповідальності у фінансовому плануванні.

Реалізація Курсу передбачає індивідуалізацію освітнього процесу з урахуванням потреб, інтересів і життєвих планів здобувачів освіти. Програма забезпечує зв'язок змісту навчання з актуальними соціально-економічними реаліями завдяки використанню сучасних прикладів, цифрових інструментів і практики управління особистими ресурсами. Реалізація Програми сприяє формуванню в учнівства відповідального ставлення до фінансів, уміння дбати не лише про власні

фінансові інтереси, а й про добробут родини, усвідомленню значення благодійності та соціальної відповідальності в сучасному фінансовому плануванні, а також формуванню культури навчання впродовж життя як основи фінансової стійкості та успішної адаптації до змін сучасного світу.

Зміст навчальної діяльності в Програмі враховує життєві ситуації, що відповідають віку здобувачів освіти, і спрямований на формування здатності усвідомлено планувати та досягати особистих фінансових цілей. У центрі навчання — реальні виклики, з якими підлітки стикаються вже сьогодні або стикатимуться найближчим часом: вибір освітнього та професійного напрямів, планування великих і малих фінансових цілей, формування добробуту, фінансова самостійність і відповідальність за власні рішення. Навчальний матеріал подається на практичних життєвих прикладах, що дає змогу учнівству краще усвідомити зв'язок між фінансовими рішеннями та якістю життя.

Рекомендовані види навчальної діяльності забезпечують практичну реалізацію змісту Програми, конкретизують навчальний матеріал і сприяють досягненню зазначених у ній очікуваних результатів навчання, зокрема:

- завдання на розвиток умінь підбирати, аналізувати та узагальнювати фінансову інформацію, подану в різних формах;
- відкриті дидактичні та інтерактивні завдання, що моделюють реальні фінансові ситуації;
- завдання на розвиток критичного мислення під час ухвалення фінансових рішень;
- завдання для індивідуального та групового виконання, спрямовані на спільне планування фінансових цілей;
- розрахункові задачі, пов'язані з бюджетуванням, заощадженнями, кредитами та інвестиціями;
- диференційовані завдання за рівнями складності, творчості та самостійності;
- завдання для розвитку комунікативних навичок і вміння аргументовано висловлювати власну думку щодо фінансових рішень;
- компетентнісні завдання, зокрема складання особистого й сімейного бюджетів, фінансових планів та елементів фінансової звітності;
- проблемні ситуації та дослідницькі завдання, спрямовані на аналіз фінансових ризиків і вибір оптимальних рішень;
- пошук інформації у відкритих джерелах і робота з оригіналами фінансових документів (кредитних, депозитних, страхових договорів тощо).

2. Особливості Курсу, методи й технології навчання.

Під час реалізації Курсу доцільним є використання інтерактивних методів навчання, зокрема ігрових технологій, на уроках і факультативних заняттях з підприємництва та фінансової грамотності. Це дає змогу здобувачам освіти не лише ефективно опановувати програмовий матеріал, а й приділяти значну увагу розвитку “м’яких” навичок, потрібних для успішної соціальної адаптації, кар’єрного зростання та, відповідно, формування фінансового добробуту. Одним із ефективних способів реалізації цього підходу є періодичне використання тематичних настільних ігор.

Додатковими інструментами стимулювання пізнавальної активності здобувачів освіти є самооцінювання та взаємооцінювання, які сприяють розвитку відповідальності за власні результати навчання та формуванню навичок рефлексії.

Важливим засобом навчання під час викладання Курсу є систематичне читання книжок, а також перегляд навчальних відео та фільмів, присвячених питанням фінансової грамотності та підприємництва, з подальшим обговоренням. Перевагою такого підходу є доступний і цікавий формат опрацювання навчального матеріалу, що підвищує мотивацію учнівства навчатися. Рекомендується, щоб педагоги формували до кожного розділу Програми перелік рекомендованих книжок, відео та кінофільмів, які розкриватимуть навчальні теми, та пропонували його здобувачам освіти для ознайомлення й обговорення.

Із метою підвищення ефективності навчального процесу доцільним є також використання сучасних освітніх засобів і залучення здобувачів освіти до експертних тематичних семінарів, вебінарів, онлайн-екскурсій, квестів і змагань, а також до проходження навчальних курсів з підприємництва та фінансової грамотності, що збагачують освітній досвід і сприяють формуванню практичних фінансових компетентностей.

3. Орієнтовні ресурси й матеріали.

Для забезпечення ефективної реалізації Курсу рекомендовано використовувати:

- друковані та цифрові версії фінансових і нормативно-правових документів (зокрема кредитні та депозитні договори, закони України тощо), що відповідають змісту Програми;
- інтерактивні онлайн-платформи для створення мультимедійних матеріалів (Canva, Padlet, Genially тощо);

- зразки фінансової звітності, банківських виписок, чеків, рахунків та інших фінансових документів;
- шаблони для ведення бюджету, обліку руху грошових коштів, власного капіталу та складання особистого фінансового плану.

У межах реалізації курсу можливе використання такого обладнання:

- мультимедійний проєктор або інтерактивна панель;
- приладдя для забезпечення доступу до мережі “Інтернет”;
- роздаткові матеріали в паперовій або електронній формах;
- засоби для створення візуальних матеріалів (фліпчарти, маркери, дошки);
- мобільні пристрої, ноутбуки або планшети для організації групової та проєктної роботи.

Національний банк відповідно до однієї зі своїх функцій (організація роботи та здійснення заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення України) і в межах реалізації Національної стратегії розвитку фінансової грамотності України до 2030 року із серпня 2022 року забезпечує роботу сайту центру фінансових знань “Талан”: <https://talan.bank.gov.ua/>.

Офіційні сторінки центру фінансових знань “Талан” у соціальних мережах:

- телеграм-канал “Талан”: https://t.me/talan_nbu;
- фейсбук-сторінка “Талан”: <https://www.facebook.com/talan.nbu/>;
- вайбер-спільнота “Finlit для освітян”: <https://cutt.ly/xexkEdyg>;
- ютуб-канал “НБУ: фінансова грамотність”: <https://cutt.ly/RexkELSG>.

Мета центру фінансових знань “Талан” – створення дієвої прогресивної платформи, яка об’єднає всіх учасників освітнього процесу в роботі над розвитком фінансової культури України.

Ключовими завданнями центру фінансових знань “Талан” є підвищення фінансової грамотності українців, підвищення кваліфікації педагогів у сфері фінансової грамотності, залучення освітян, дітей та молоді до заходів Національного банку, розповсюдження навчальних матеріалів із фінансової грамотності.

Бібліотека сайту центру фінансових знань “Талан” містить цікаві тематичні матеріали для проведення уроків та позакласних заходів для школярів різної вікової категорії, студентів, а також матеріали для роботи з дорослою аудиторією. Також на сайті доступні рамки фінансових компетентностей, актуальні результати досліджень та модельні програми, підготовлені експертами Національного банку. За допомогою інтерактивного календаря на сайті можна долучитися до різноманітних освітніх заходів, конкурсів та інших ініціатив з фінансової грамотності. Усі матеріали та заходи безоплатні.

4. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.

Основними видами оцінювання результатів навчання здобувачів освіти є формувальне, поточне та підсумкове (семестрове, річне) оцінювання. Орієнтирами для здійснення оцінювання в межах Курсу є очікувані результати навчання.

Формувальне оцінювання дає змогу вчителю відстежувати індивідуальний прогрес учнівства, чітко визначати очікувані результати навчання та ефективно планувати освітній процес; водночас воно допомагає учнівству виділяти ключові аспекти навчального матеріалу, усвідомлювати власні досягнення, виявляти прогалини в знаннях і аналізувати допущені помилки. Підсумкове оцінювання відображає рівень навчальних досягнень і особистісного розвитку здобувачів освіти. Результати оцінювання можуть фіксуватися в балах (від 1 до 12) та(або) у формі оціночних суджень. Критерії оцінювання реалізуються за чотирма рівнями (початковий, середній, достатній, високий) і забезпечують можливість оцінювання за 12-бальною шкалою. Відповідно до вимог Програми вчитель самостійно визначає форми та способи оцінювання.

Важливо забезпечувати збалансоване використання різних форм оцінювання, зокрема усного й письмового опитування, виконання практичних завдань і проєктів, проходження тестування та інших видів навчальної діяльності. З урахуванням технічних можливостей закладу освіти доцільним є періодичне застосування сучасних інтернет-сервісів для здійснення формувального оцінювання здобувачів освіти, зокрема kahoot.com, mentimeter.com, quizlet.com, onlinetestpad.com, quizizz.com та інших.

Перелік рекомендованих джерел

1. Біденко С. В., Золотаревич І. А. Книга юного підприємця: 9 детальних планів своєї справи для підлітків. 2-ге вид., випр. Харків : Основа, 2020. 136 с.
2. Внесок. URL: <https://vnesok.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2026).
3. Вожжов С., Вус Ю. Мрія на мільйон. Рушай у світ грошей та бізнесу. Харків : Ранок, 2021. 160 с.
4. Державний стандарт базової середньої освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 15.01.2026).
5. Державний стандарт профільної середньої освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 р. № 851. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724> (дата звернення: 15.01.2026).
6. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/> (дата звернення: 06.01.2026).
7. Дослідження рівня фінансової грамотності українців. URL: <https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#doslidgennya> (дата звернення: 15.01.2026).
8. Економіка і фінанси. 9 клас: навч.- метод. посібник для вчителя / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. Київ : Університет банківської справи, 2020. 123 с.
9. Електронний кабінет платника податків. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/login> (дата звернення: 15.01.2026).
10. Методика викладання фінансової грамотності: навч. посіб. / Т. О. Кізима та ін. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 200 с.
11. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року / НБУ, МОН, ФГВФО, НКЦПФР, Міністерство економіки України, Міністерство цифрової трансформації України, ДУ “Офіс з розвитку підприємництва та експорту”. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_Strategy-Financial-Literacy.pdf?v=9 (дата звернення: 15.01.2026).
12. Онлайн-платформа для підвищення рівня фінансової грамотності “Таразд”. URL: <https://harazd.bank.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2026).
13. Офіційний сайт Державної служби зайнятості. URL: <https://dcz.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2026).
14. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2026).
15. Підприємництво для школярів. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/pidpriemnictvo-dla-skolariv-modul-3> (дата звернення: 15.01.2026).
16. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.01.2026).

17. Прикладні фінанси. 8 клас: навч.-метод. посібник для вчителя / авт.. кол.; за заг. ред. доктора екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. Київ : ДВНЗ “Університет банківської справи”, 2020. 117 с.
18. Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 21.05.2024 р. № 3720-IX : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3720-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
19. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
20. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX : станом на 17 січ 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-IX?fbclid=IwAR3HPX7nGuTO1v2MGtHJ1p0zWxrQUiuf7N07Ir3-KCwI-Ed2fpo9nbDPwRY#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
21. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1491296480899025#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
22. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. №1909-IX : станом на 01 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
23. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 15.01.2026).
24. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 06.01.2026).
25. Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України (до 18 років). URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/ramka-finansovikh-kompetetnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
26. Рамка фінансових компетентностей дорослого населення України. URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf (дата звернення: 15.01.2026).
27. Ролік В., Войтицька Л., Тригуб О. Підприємництво і фінансова грамотність. 8 клас: підручник. Київ : Освіта, 2025. 128 с.
28. Ролік В., Войтицька Л., Тригуб О. Підприємництво і фінансова грамотність. 9 клас: підручник. Київ : Освіта, 2026. 224 с.
29. Ролік В., Войтицька Л., Тригуб О. Фінансовий щоденник. 8 клас: робочий зошит із курсу “Підприємництво і фінансова грамотність”. Київ : Освіта, 2024. 89 с. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/shchodennik.pdf?v=6> (дата звернення: 15.01.2026).

30. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А. А. та ін. Київ : ВІ ЕН ЕЙ, 2017. 188 с.
URL: https://krliman.gov.ua/upload/editor/soc_biznes.pdf (дата звернення: 15.01.2026).
31. Соціальне шкільне підприємництво. URL: <https://schoolofme.me/sse> (дата звернення: 15.01.2026).
32. Соціальне шкільне підприємництво. URL: https://www.facebook.com/SSEinUkraine/?locale=uk_UA (дата звернення: 15.01.2026).
33. Соціальне шкільне підприємництво. Онлайн-курс для освітян. URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:EEF+EEF-008+2021/about> (дата звернення: 15.01.2026).
34. Соціальне шкільне підприємництво: твій перший стартап: Посібник для учнів 8 (9, 10, 11) класів, батьків та освітян / Дятленко С. та ін. Київ : ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС, 2020. 184 с.
35. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2026).
36. Твій перший стартап. Онлайн-курс для підлітків. URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:EEF+017+2021/about> (дата звернення: 15.01.2026).
37. Фінансовий сенсей. Дія. Цифрова освіта. Онлайн-курс для підлітків. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/finansovyy-sensey> (дата звернення: 15.01.2026).
38. Центр фінансових знань Національного банку України “Талан”. URL: <https://talan.bank.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2026).
39. Шахрайгудбай. Освітній онлайн-курс з платіжної безпеки. URL: <https://megogo.net/ua/view/27014067-shakhrai-hudbai.html> (дата звернення: 15.01.2026).
40. Школа платіжної безпеки. Онлайн-курс для підлітків. URL: <https://www.mastercard.ua/uk-ua/personal/get-support/skillup.html> (дата звернення: 15.01.2026).
41. EntreComp: Рамка підприємницької компетентності. URL: https://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2016.07.8-9_EntreComp/EntreCompFramework%20UKR.pdf (дата звернення: 15.01.2026).